KERK-KRANT

GELOOFSGEMEENSCHAP AUGUSTINUS
EINDHOVEN

Jaargang 11, nummer 3 2 april 2023

Goede Week en Pasen

Miniatuur uit het Evangelarium van Groß-Sankt-Martin te Keuken

Liturgiekalender april-mei

De Geest spreekt alleen in hun binnenste bij degenen die ruimte voor hem maken.
Augustinus

Zondag 2 april '23, 9.30 uur:	Palmzondag: God zal me helpen
Lezingen:	Matteüs 21,1-11; Jes. 50,4-7 en Matteüs. 26,14 - 27,66
Voorganger:	Joost Koopmans, osa
Donderdag 6 april '23	Witte Donderdag: Liefde gebroken om te binden
Lezingen:	Exodus 12,1-8.11-14 en Johannes 13,1-15
	Aansluiten bij Glorieux
Vrijdag 7 april '23	Goede Vrijdag: Door lijden gerijpt
Lezingen:	Jesaja 52,13 - 53,12 en Johannes 18,1 - 19,42
	Aansluiten bij Glorieux
Zaterdag 8 april '23, 19.00 uur:	Paaswake: Wees niet bang
Lezingen:	Genesis 1,1-2,2; Exodus14,15-15,1; Jes.55, 1-11 en Matteüs 28,1-10
Voorgangers:	Marleen Kremers, geestelijk verzorger en Mart Hendriks, geestelijk verzorger

Drie Maria's aan het graf (Jan en/of Hubert van Eyck)
(museum Boymans van Beuningen)

Zondag 9 april ’23, 9.30 uur:	1e Paasdag: Tot geloof gekomen
Lezingen:	Handelingen 10,34a.37-43 en J Johannes 20,1-9
Voorgangers:	Dolf van der Linden, osa en René Hornikx, pastoraal werker
Zondag 16 april ’23, 9.30 uur:	2e zondag na Pasen: Met hart en ziel geloven
Lezingen:	Handelingen 2,42-47 en Johannes 20,19-31
Voorganger:	Mart Hendriks, geestelijk verzorger
Zondag 23 april ’23, 9.30 uur:	3e zondag na Pasen: Ogen geopend
Lezingen:	Handelingen 2,14.22-32 en Lc. 24,13-35
Voorganger:	René Hornikx, pastoraal werker
Zondag 30 april ’23, 9.30 uur:	4e zondag na Pasen: Oog voor de schapen
Lezingen:	Handelingen 2,14a.36-41 en Johannes 10,1-10
Voorganger:	Louis Mulder, osa
Zondag 7 mei ’23, 9.30 uur:	5e zondag na Pasen: Geef ze de ruimte
Lezingen:	Handelingen 6,1-7 en Johannes 14,1-12
Voorganger:	Joost Koopmans, osa
Zondag 14 mei ’23, 9.30 uur:	6e zondag na Pasen: Ruimte voor de Geest
Lezingen:	Handelingen 8,5-8.14-17 en Johannes. 14,15-21
Voorganger:	Johan Wolbrink, diaken
Donderdag 18 mei ’23,	Hemelvaart: De wijde wereld in
Lezingen:	Handelingen 1,1-11 en Matteüs 28,16-20
	Aansluiten bij Glorieux
Zondag 21 mei ’23, 9.30 uur:	7e zondag van Pasen: Standhouden
Lezingen:	Handelingen 1,12-14 en Johannes 17,1-11a
Voorganger:	Mart Hendriks, geestelijk verzorger
Zondag 28 mei ’23, 9.30 uur:	Pinksteren: Bevlogen door de Geest
Lezingen:	Handelingen 2,1-11 en Johannes 20,19-23
Voorganger:	Joost Koopmans, osa en Marleen Kremers, geestelijk verzorger
Maandag 29 mei ’23	H. Maria Moeder van de Kerk:
Lezingen:	Genesis 3,9-15.20 / Handelingen 1,12-14 en Johannes 19,25-34
	Aansluiten bij Glorieux

Ruimte voor de Geest

Jezus is heel duidelijk in wat hij doet en voorheeft. Wat hij zegt, is helder en echt. Hij zegt eenvoudig: “breek en deel”, “zie om naar de minsten”, “heb elkander lief”. Jezus doet zich niet belangrijk voor. Hij is er. Hij is eenvoudig. Hij is wie hij is. En zo leeft hij ook.

Eenvoudig leven houdt voor mij twee dingen in:

Je leeft in het nu. Dat wil zeggen, dat je niet wegloopt van het hier en nu naar het verleden om te verwijlen in wat je zeker weet, in wat voor altijd vast staat, nooit meer kan veranderen. Je gaat niet zweven boven de werkelijkheid en dromen over een toekomst van een leven op een roze wolk. Eenvoudig leven wil zeggen tevreden zijn met de wereld om je heen en kijken wat je nu kunt betekenen en doen voor anderen. Nu kun je de wereld veranderen.

Op de tweede plaats betekent eenvoudig leven dat je het moet doen met de mens die voor je staat. Jezus kijkt naar de blinde en ziet wat hij nodig heeft. Jezus hoort de dove en verstaat zijn behoefte. Jezus deelde wat hij heeft met hen die het nodig hadden. Geen dure woorden en grootspraak, maar eenvoudig van de mens, hem tegenover, houden. Leo Tolstoi heeft Jezus goed begrepen toen hij schreef: *Het belangrijkste tijdstip is altijd het heden, de belangrijkste persoon in altijd degene die nu tegenover je staat en het goede dat noodzakelijk is, is altijd de liefde.*

Jezus daden en woorden zijn als bladeren die meewaaien op de wind, ze zijn als zaden die vallen. Altijd bereiken zijn woorden een gewillig oor. Ze raken het hart van een mens, wortelen in hun ziel en brengen vruchten voort. Zaden vallen altijd wel eens in vruchtbare grond. Ze schieten wortel en groeien uit, brengen vruchten voort die gedeeld worden.

De woorden van Jezus hoor je, als gelovigen op een eenvoudige manier getuigen van hun geloof, je leest ze in romans, je ziet ze in mensen die onbaatzuchtig omzien naar mensen aan de rand van de samenleving, je voelt ze als een hand op je schouder wordt gelegd als troost bij verdriet. De woorden van Jezus bereiken ons. Als bladeren waaien ze door de wereld over eeuwen heen. Woorden van Jezus hebben kracht, zetten in beweging. De woorden van Jezus hebben geestkracht. Of zoals de evangelist Johannes schrijft: *De wind waait waarheen hij wil. Je hoort hem wel, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook als iemand door de Geest van God nieuw leven krijgt.* (Johannes 3,8)

Het Hebreeuwse woord voor wind en adem is “roeach”. Roeach wil ik graag vertalen als “geestkracht”. De kracht die van de wind en de adem/woorden uitgaat. Wind en adem zie je niet. Wat je wel ziet, zijn de gevolgen van de wind en de adem. Zo zullen goede, eenvoudige woorden opbeuren, troosten, in beweging zetten. Woorden hebben zeggingskracht als ze het hart/de ziel van een mens raken. Wie door de woorden van Jezus wordt aangeraakt, wordt een ander mens. Zo wil ik het citaat van Augustinus graag verstaan: *De Geest spreekt alleen in hun binnenste bij degenen die ruimte voor hem maken.* Dan hebben we, om elkaar te begrijpen, maar weinig woorden nodig.

René Hornikx

Voor wie thuis wil bidden

DOEN: Als je het fijn vindt, kun je een kaars ontsteken.

OPENEN: En aansluitend bidden: *'Dank de Heer, want Hij is goed. Zijn liefde blijft altijd bestaan.' (Psalm 106,1)*

LEES nu met aandacht het volgende citaat van Augustinus: *'De Geest spreekt alleen in hun binnenste bij degenen die ruimte voor hem maken.'* Welk woord in dit citaat spreekt u het meest aan? Waarom spreekt dat woord u aan? Denk hierover even na.

LUISTER naar het verhaal dat hieronder staat afgedrukt over *De ware meester*
Drie zenleerlingen waren bezorgd over de vraag wie van hun meesters de vroomste was. 'Mijn meester is zo vroom dat hij dagenlang kan vasten', zei de eerste. 'Niet slecht', zei de tweede. 'Mijn meester is zo vroom dat hij nachtenlang wakker blijft door mediteren.' 'Dat is best mogelijk', zei de derde. 'Mijn meester is zo vroom dat hij eet wanneer hij hongerig is, en slaapt wanneer hij moe is.'

REFLECTEER: Wat in deze tekst raakt u? Waarom raakt dit woord, die zin of gedachte u? Sta hierbij even stil.

LUISTER: Johannes 14,15-17
Als jullie van mij houden, leef dan volgens mijn regels. En ik zal aan de Vader vragen om jullie een nieuwe helper te sturen: de heilige Geest. Die zal voor altijd bij jullie zijn. Door hem zullen jullie de waarheid kennen.
De mensen van deze wereld horen niet bij mij. Zij kunnen de heilige Geest niet krijgen. Want ze zien hem niet en ze kennen hem niet. Maar jullie kennen hem wel. Hij zal bij jullie blijven en in jullie zijn. (uit: Bijbel in Gewone Taal, 2014)

SCHRIJF: Wat betekent voor u: *'... jullie kennen hem wel. Hij zal bij jullie blijven en in jullie zijn.'* Is er een verband en zo ja, welk, tussen het verhaal en het fragment uit het evangelie van Johannes?

WEES STIL

SLUIT AF met het volgende gebed:
Fluister het mij in, heilige Geest:
ik zal het goede denken.
Spoor me aan, heilige Geest:
ik zal het goede doen.
Verlok me, heilige Geest:
ik zal het goede zoeken.
Geef me kracht, heilige Geest:
ik zal het goede vasthouden.
Bescherm me, heilige Geest:
ik zal het goede nooit verliezen. (naar Augustinus) *Samengesteld door René Hornik*

"We moeten onze blik naar buiten blijven richten"

Zoals u inmiddels weet, heeft Carla Piscaer de functie van secretaris van onze Geloofs-gemeenschap overgedragen aan Helmy Pennarts. Een goede reden om onze nieuwe secretaris -én organist- bij onze lezers te introduceren. En zo leest u voor het eerst sinds het coronatijdperk in onze Kerk-Krant weer eens een interview, want zij zei meteen ja op onze uitnodiging.

Om te beginnen: Helmy, kun je ons iets vertellen over je kindertijd?
Ik ben geboren in Venlo , maar woon inmiddels een klein jaar in Geldrop na veertig jaar in Eindhoven gewoond te hebben. Alleen met carnaval voel ik me hier nog een balling, omdat dit nu eenmaal in Limburg heel anders wordt gevierd dan hier in Brabant. Ik kom uit een groot gezin met zes kinderen, drie broers en nog twee zussen. Daarvan ben ik het oudste meisje.
Het katholieke geloof speelde, zoals gebruikelijk in die tijd, een behoorlijk grote rol. Mijn vader was actief als secretaris in het kerkbestuur. Mijn moeder had een nuchtere houding ten opzichte van de kerk. Ze kwam oorspronkelijk uit een plaatsje in Gelderland, uit een omgeving met veel protestanten en een katholieke minderheid, waardoor zij als kind te maken kreeg met een streng geloof, waarbij het kerkvolk nog bang werd gemaakt vanaf de kansel.

Dat strenge gold gelukkig niet voor onze familie. Mijn vader en ook mijn broers genoten hun opleiding op het Thomascollege in Venlo bij de paters augustijnen.
Zelf ging ik, als meisje, naar de lagere en ook middelbare school bij de zusters ursulinen, net als mijn zussen. Want er was immers sprake van strikt gescheiden onderwijs. Bij een goed katholiek leven behoorden toen nog als vanzelfsprekend het doopsel, het vormsel en je plechtige communie en een keer per week naar de schoolmis ´s morgens vroeg. En zodra de jongerenkerk in opkomst kwam trof je mij met mijn vriendinnen aan tijdens de diensten, onder de indruk van de nieuwe muziek, o.a. slagwerk. Muziek bleek toen al belangrijk voor mij.

Je werd uiteindelijk psycholoog. Was dat steeds je droom?
Nee, zoals met wel meer zaken speelde het toeval hier een belangrijke rol. Ik wilde arts worden, om precies te zijn kinderarts in de missie. Maar tot tweemaal toe werd ik uitgeloot. Ook het conservatorium heb ik overwogen en uiteindelijk ben ik psychologie gaan studeren in Nijmegen. Maar toen ik klaar was in 1980 was het best lastig om aan een baan te komen door weinig aanbod,.
Ik heb uit interesse daarna nog meer studies gedaan, een extra opleiding in de gedragstherapie en daarnaast enkele jaren Franse taalkunde. Daardoor ben ik in het bezit van het diploma Frans MO-A. Het scheelde niet veel of ik was in het onderwijs terecht gekomen want ik kreeg een aanbod om op het Van Maerlantlyceum te beginnen.

Waar ben je dan wel aan de slag gegaan?
Dat werd een interessante baan in de verstandelijk gehandicapten zorg in Helmond-Deurne, 't Rijtven, waar ik, vanaf 1984, veertien jaar in een ondernemend team van psychologen heb gewerkt. Met kleine stapjes tóch vooruitgang bereiken. In die periode was ik o.a. actief in gezinsvervangende tehuizen en Dagverblijven voor Ouderen zoals bijvoorbeeld in Beek en Donk. In die periode ben ik getrouwd en zijn mijn kinderen geboren, een prachtige tijd.
Daarna, vanaf januari 1998, begon mijn eerste periode bij de GGzE op het terrein van 'De Grote Beek' te Eindhoven. Dit was aanvankelijk heel aantrekkelijk werk. Er waren chronisch psychiatrische ouderen waar je een goede band mee kon opbouwen en voor wie je veel kon betekenen. Er waren in het begin veel mogelijkheden, maar helaas werden er daar geleidelijk aan steeds meer van wegbezuinigd.

Na twaalf jaar, in 2010, hield ik het daar voor gezien en verkaste ik naar de afdeling Medische Psychologie in het ziekenhuis in Venlo (VieCuri). Dat gebeurde nadat ik net een vierjarige opleiding in Utrecht had afgerond die leidde tot het BIG erkende beroep van 'klinisch neuropsycholoog'. Tenslotte ben ik in 2016 nog op verzoek teruggekeerd naar de GGzE. Maar daar was steeds meer sprake van een heftige problematiek van ernstig zieke patiënten wat (in combinatie met chronisch personeelsgebrek) het werk helaas minder aangenaam maakte. Na mijn vervroegd pensioen in 2018 heb ik nog wel gewerkt bij de GGZ in Tilburg en opnieuw in het Vie Curi ziekenhuis in Venlo.

Onze lezers kennen je al enige tijd als organist. Was muziek al vroeg belangrijk voor je?
Dat kun je wel zeggen. Vanaf mijn zesde kreeg ik pianoles tot ik op mijn negentiende het huis uitging om te studeren. Daarna nam ik af en toe pianoles als ik het kon betalen. Op mijn 50e verjaardag gaf ik mijzelf orgellessen cadeau, die ik sinds die tijd, ook nu nog, wekelijks volg bij Ruud Huijbregts in de Catharinakerk. Een schot in de roos.
In de kerk van Vlokhoven, voordat die in 2016 sloot, speelde ik tien jaar op het orgel. Daarnaast mocht ik ook het Michaelkoor in de Lambertuskerk begeleiden. Voor het plezier speel ik af en toe op het klavecimbel en harmonium. En inmiddels volg ik ook weer pianoles om te werken aan mijn slordigheden. De lerares zei meteen dat ik piano speel als een organiste, dat vind ik een mooi compliment. Het gezegde is meestal andersom, dat je het orgel speelt als een pianist.

Hoe ben je bij onze Geloofsgemeenschap terecht gekomen? Als zoekend gelovige zoals zovelen?
Nou, kort na de verhuizing naar de Kapel van Glorieux werd ik door Carla Piscaer gevraagd om daar regelmatig orgel te komen spelen. Dat doe ik dus nu al zes jaar met plezier. De samenwerking met het koor is goed. Eén keer per maand oefenen we de liederen in het nieuwe liturgieboekje, waarbij de vaste kern van zangers vrijwel steeds aanwezig is.
In het algemeen vind ik het overigens belangrijker dat iedereen mee kan zingen tijdens de viering dan dat er door het koor een topprestatie wordt geleverd als bij een concert.

Moest je nadenken toen Carla aan je vroeg of je interesse had om haar op te volgen als secretaris?
Dat was niet moeilijk voor me. Al vanaf de eerste keer dat ik hier kwam op dit terrein van

Glorieux had ik er een prettig gevoel bij. Alleen al de prachtige groene omgeving en natuur verraste me. Ik ontmoette er aardige mensen en de sfeer is prettig. Dan voel ik al snel de behoefte om me ergens voor in te gaan zetten, dus zodoende. Carla heeft het uitstekend gedaan, dat is waar. Ik ga proberen mijn beste beentje voor te zetten als secretaris, uiteraard op mijn manier...

Tenslotte onze welbekende vraag, hoe zie je de toekomst van onze Geloofsgemeenschap?
Ik hoop dat we nog een hele tijd in de huidige stijl en op deze mooie plek actief kunnen blijven. Maar als we op den duur over zouden moeten gaan naar bij voorbeeld vieringen met gekwalificeerde leken als voorganger dan zou ik dat ook accepteren.
Wel vind ik het belangrijk om niet te vaak achterom te kijken naar dingen die gebeurd zijn en om iedereen in zijn waarde te laten. Als jonge gemeenschap met een lekenbestuur mogen we niet vervallen in zelfgenoegzaamheid. Zo van: 'wat doen wij het toch goed'. Wij zijn niet minder, maar ook niet beter, dan andere geloofsgroepen en moeten onze blik steeds naar buiten blijven richten. Laten we open blijven staan voor iedereen die op zoek is naar eigentijds geloven. Dat lijkt me een heel goed en waardevol streven.

Ruim twee uur duurde het prettige en open gesprek met deze bezige bij die naast alle hier boven genoemde activiteiten ook de trotse moeder en oma is van haar volwassen kinderen en lieve kleinkinderen.
Veel dank, Helmy! Mede namens onze lezers wensen we je succes en vooral veel plezier in je nieuwe functie toe.

Anita van der Kam en Gert Dirksen

COLOFON

De *Kerk-Krant* is het informatieblad van de *Geloofsgemeenschap Augustinus Eindhoven.*
De *Kerk-Krant* is bedoeld als bindmiddel tussen de leden van de gemeenschap en biedt een podium aan de deelnemers van de vieringen en andere geïnteresseerden over onderwerpen die de gemeenschap of de Kerk in het algemeen raken. De *Kerk-Krant* is gratis. Voor postabonnementen worden verzendkosten in rekening gebracht.

Redactie: René Hornikx, Dolf van der Linden, Linda Derksen, Gert Dirksen, Anita van der Kam en Frans Savelkouls.
Website: augustinus-eindhoven.nl
E-mailadres redactie: frans.ans.savelkouls@hetnet.nl
Bankrekening: NL27 INGB 000 7526249
Adres van de vieringen: Kapel Glorieuxpark, Geldropseweg 170, 5613LN Eindhoven.
Stichting Geloofsgemeenschap Augustinus Eindhoven
Voorzitter: Harrie Meelen. Secretariaat: Helmy Pennarts
info@augustinus-eindhoven.nl
Ziekenbezoek en ziekencommunie
Vraag en aanbod kunt u richten aan Johan Wolbrink via emailadres **johanwolbrink@gmail.com** of aan Corrie de Bont via telefoonnummer 040-2436440.
Verschijning volgend nummer: 4 juni. U kunt kopij aanleveren tot uiterlijk 8 mei.

De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden teksten niet te plaatsen, in te korten of anderszins redactioneel te bewerken. Het copyright berust bij de auteurs van de bijdrage.

Vastenproject 2023: Zuid-Soedan

Aan het begin van de vastentijd stellen we ons altijd een concreet doel door de keuze voor een vastenproject. De werkgroep solidariteit stond voor een moeilijke keuze.
Er is zoveel onrecht en ellende in de wereld. Met de beelden van al het lijden van de mensen in Syrië en Turkije voor ogen, vragen we jullie je aan te sluiten bij onze actie voor Zuid Soedan.
In de overweging had ik het over de oprukkende woestijn. Grote delen van Afrika en ook Zuid-Soedan worden al jaren geteisterd door de gevolgen van de droogte en daarmee samenhangend door burgeroorlogen.
Er zijn nu verdragen gesloten en afspraken gemaakt.
Mensen willen werken aan de wederopbouw van hun gemeenschap. Dit kunnen ze niet zonder onze hulp. Met alle ellende elders lopen ze het risico niet de aandacht en zorg te krijgen die ze nodig hebben. Daarom willen we juist hen nu niet in de steek laten.

Achter in de kapel liggen brochures over de vastenactie. Ook kunt u daar een financiële bijdragen leveren. Dit kan ook via het banknummer van de gemeenschap o.v.v. vastenactie

Uit het handboek vastenactie 2023

Het project dat we steunen, richt zich op kwetsbare groepen ontheemden in de deelstaat Warrap, in het westen van het land. Het doel is ervoor te zorgen dat de deelnemers na afloop in hun eigen levensonderhoud kunnen voorzien.
Warrap is de meest onderontwikkelde deelstaat van het land. Door het geweld, de onveiligheid en de extreme voedselonzekerheid in het gebied verlaten mensen hun gemeenschappen en gaan op zoek naar voedsel en veiligheid. Niet voor niets zijn er de meeste ontheemden van heel Zuid-Soedan: 287.000 mensen. De meeste mensen zijn hier afhankelijk van landbouw voor hun levensonderhoud. In grote delen van Zuid Soedan zijn de infrastructuur én het ecosysteem echter erg fragiel. In 2020 werden 60.000 mensen getroffen door grote overstromingen, wat desastreuze gevolgen had voor hun voedselvoorziening. De 1500 deelnemers aan het Vastenactie-campagneproject – overwegend vrouwen, waaronder kwetsbare groepen als oudere vrouwen en vrouwen met een beperking - worden getraind in duurzame landbouw- en veeteeltmethodes. Doel is dat ze voldoende en gevarieerd voedsel voor hun familie kunnen verbouwen én voldoende zaaigoed overhouden voor het volgende seizoen……. Naast de trainingen ontvangen de deelnemers ook zaaigoed en gereedschappen om de grond te bewerken. Er is speciale aandacht binnen het project voor de volwaardige positie van vrouwen en meisjes. Daarnaast is er aandacht voor het vroegtijdig signaleren van mogelijke conflicten om daarmee de kans op het oplaaien van nieuw geweld zoveel mogelijk te voorkomen. Tenslotte leren de gemeenschappen hoe ze zich kunnen voorbereiden op mogelijke natuurrampen en hoe ze de gevolgen daarvan zoveel mogelijk kunnen beperken.

Wat dragen we bij?
- ***Groentezaad en gereedschap voor een familie € 22***
- ***Kruiwagen € 41***
- ***Ploeg € 85***
- ***Waterpomp op zonnepanelen €***

Mart Hendriks

Keulse kaders

In mijn vorige bijdrage hebt u mij zien mijmeren in Dokkum: ik heb een moment overwogen om dit artikel 'Kronkelingen in Münster' te noemen, maar dat zou tot al te grote onbegrijpelijkheid leiden. Feit is wel dat het idee voor dit stukje in mijn hoofd opkwam tijdens een dienstreis naar Münster waar ik twee handschriften die daar in een tentoonstelling opgesteld waren geweest, uit de vitrines moest halen en terug naar Brussel brengen. Op de heenweg zat ik in een Duitse trein die (naar Duitse gewoonte) met lichte vertraging reed. We staken vanaf het *Hauptbahnhof* de Rijn over en daarbij zie je niet alleen de Dom, maar ook de romaanse vieringtoren van de oude abdijkerk van Groß-Sankt-Martin. En wij bewaren in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel enkele handschriften uit die voormalige abdij. De kerk zelf is trouwens een van de verbluffende romaanse kerken in de stad. Vreemde stad Keulen, lelijk heropgebouwd na de zware verwoestingen in de Tweede Wereldoorlog, maar met schitterende (gerestaureerde) romaanse kerken.

Enfin, handschriften uit Keulen in Brussel? Jazeker. Dankzij de Fransen. Voordat u in verbijstering de Dommel inspringt (de Rijn is vanuit Eindhoven veilig ver weg): geschiedenis van bibliotheken is altijd complex. Ik moet daar dagelijks mee leven.

In 1794 bezetten de legers van de glorieuze Franse Republiek in een poging om de zegeningen van de Franse Revolutie uit te dragen over de arme geknechte buurlanden eerst de Zuidelijke (of Oostenrijkse) Nederlanden en even later ook het (Duitse) Rijnland, althans de linkeroever. Als dank voor deze bezetting confisqueren de troepen zoveel mogelijk kunstschatten en ook alle handschriften uit de toenmalige Koninklijke Bibliotheek in Brussel. Alle? Bijna alle, want de Fransen laten om nog steeds niet opgehelderde redenen twee kasten intact. De handschriften vertrekken naar Parijs. Hetzelfde vindt plaats in Keulen: ook hier worden de handschriften van de kloosterbibliotheken na de opheffing van de kloosters naar Parijs overgebracht.
In 1815 bepaalt het Congres van Wenen dat de orde in Europa na het Napoleontisch avontuur moest herstellen, dat kunstschatten en handschriften teruggegeven moeten worden aan de oorspronkelijke eigenaar. De meeste handschriften uit Brussel keren naar de Brabantse stad terug. De meeste? Ja, sommige blijven in Parijs achter: de Fransen hebben ze eenvoudigweg verstopt.
Hetzelfde geldt voor de handschriften uit Keulen: ook die gaan weer richting Rijn. Alleen: door nog steeds onopgehelderde oorzaken blijven ruim 50 handschriften in Brussel achter. De Keulse collega's weten dat en ik heb samen met de conservator van de *Erzbischöfliche Dom- und Diozesanbibliothek* de lijst opgesteld. Sinds het Keulse stadsarchief bij bouwwerkzaamheden in 2009 letterlijk in een zinkgat is verdwenen (u hebt dit goed gelezen), is Brussel vermoedelijk de tweede verzameling Keulse handschriften ter wereld. De ironie van de geschiedenis.

Bij de handschriften uit Groß-Sankt-Martin zit een evangeliarium uit de eerste helft van de 13de eeuw. Ms. 9222, voor wie de signatuur wil weten. Een evangeliarium is een boek uit de liturgie. Een van de verschillen tussen een katholieke en een protestantse kerk is dat in de laatste een Bijbel aanwezig is en in de eerste meestal niet. Althans geen volledige. In middeleeuwse kloosters was zeker wel een Bijbel aanwezig, alleen: niet in

de kerk (daar had ze niets te zoeken), maar in de bibliotheek. Een Bijbel dient in een middeleeuws klooster om te lezen, te bestuderen, te citeren in wat men schrijft. In de liturgie heb je alleen de teksten nodig die in de verschillende lezingen voorkomen. Zoals dus het Evangelie voor de evangelielezing. En dat vindt u dus in een evangeliarium.

Nu bestaan er twee typen evangeliarium. Een eerste type bevat gewoon de volledige tekst van de vier Evangelies in de klassieke volgorde (Mattheus, Marcus, Lucas, Johannes). Het tweede type (in het Duits ook wel *Evangelistar* genoemd) geeft alleen de perikopen voor de verschillende dagen, m.a.w. de passages uit de Evangelies in de volgorde van (en gekoppeld aan) het liturgisch jaar, te beginnen met de eerste zondag van de Advent. Ms. 9222, bekend als het Evangeliarium van Groß-Sankt-Martin, hoort tot het tweede type. En dat heeft aanzienlijke gevolgen gehad.

Verreweg de meeste Bijbelhandschriften zijn zonder (veel) miniaturen. Dat is begrijpelijk, want het gaat om bibliotheekboeken die deel uitmaken van het intellectuele leven. Maar een evangeliarium wordt in de liturgie gebruikt en is dan ook een liturgisch object. Vandaar dat evangeliaria vaak wél mooier versierd zijn. Decoratie van middeleeuwse handschriften hangt ook samen met de bestemming: handschriften uit adellijk bezit zijn vaak wél versierd, terwijl kloosterhandschriften of volumes bestemd voor geleerden dat niet zijn. De adel wenst meer luxe, wil zijn prestige ook uitdragen met fraaie boeken, de hertogen van Bourgondië voorop. Maar ook boeken voor gebruik in de liturgie worden vaak mooier versierd, want zij zijn bestemd voor God. En voor God kan naar middeleeuwse opvatting niets mooi genoeg zijn.

Zo bevat het relatief kleine ms. 9222 uit Groß-Sankt-Martin in totaal 29 volbladminiaturen, dus illustraties uit het leven van Jezus, die steeds bij de belangrijkste momenten van het kerkelijk jaar (wanneer ook de belangrijkste passages uit de Evangelies aan bod komen) te vinden zijn. Deze miniaturen beslaan steeds een volledige pagina en zijn gevat in een kenmerkende groene en oranje rand met verschillende schakeringen. De achtergrond is steeds goud, met architectonische constructies die ik slechts met zeer veel voorzichtigheid als een afbeelding van een concreet gebouw zou

durven duiden: de naturalistische achtergrondtekening, zoals die in de 15de eeuw in miniaturen uit de Zuidelijke Nederlanden de regel zou vormen, is nog zeer ver weg.

Alle aandacht gaat zo wel uit naar het eigenlijke tafereel zelf. We zien ook hoe de voorstelling nog duidelijk onder invloed staat van de Byzantijnse traditie. Deze was in de Duitse landen sterker dan in Frankrijk (of de Nederlanden), ook door de huwelijksrelaties tussen de Duitse en de Byzantijnse keizerlijke dynastieën in de 10de en 11de eeuw. In feite is dit nog een nawee van de Ottoonse kunst. Tegelijk zien we een grotere dramatiek in de gezichten en houdingen van de verschillende personages dan in de veel hiëratischer Byzantijnse traditie mogelijk is. Op die manier blijkt deze Keulse kunst toch dichter te liggen bij de vroege gotiek die zich in West-Europa aan het begin van de 13de eeuw verspreidt en die zich in de beeldhouw- en schilderkunst vooral manifesteert in een grotere menselijkheid en gevoeligheid.

In de scène van de kruisiging (zie voorpagina) is dat duidelijk te zien in de gelaatsuitdrukking van Maria en Johannes. Ook in de ongemakkelijke houding van Petrus bij de voetwassing herkennen we een intenser doorvoeld persoonlijk leven. Er is trouwens in die laatste miniatuur nog iets opvallends: Christus staat buiten het kader. Het geldt als een van de principes van de romaanse kunst dat alles wat is afgebeeld, steeds binnen een duidelijk omgeven veld en kader gesitueerd is. In het evangeliarium van Groß-Sankt-Martin zien we nu net dat dit kader bij herhaling doorbroken wordt. De dwarsarmen van Christus' kruis steken buiten het kader uit. Maar de Christus die de voeten wast en daarbij helemaal buiten het aangegeven kader staat, is wel heel uitzonderlijk. Alsof hij uit de menselijke werkelijkheid is weggenomen. Een uitzonderlijke afbeelding van een uitzonderlijke persoon.

Voor wie echt alles over dit handschrift wil weten, u kunt de codicologische beschrijving met bibliografie hiervan opvragen bij de redactie van de *Kerk-Krant*.

Michiel Verweij.
Handschriften en oude drukken Koninklijke Bibliotheek van België Brussel

Een nieuw boek over Augustinus

Kerstmis, Pasen, Pinksteren. Ze geven aanleiding tot cadeaus, lekker eten of een dagje vrij. Steeds meer verliezen deze speciale momenten hun christelijke verbinding. Maar wat is de oorspronkelijke zin en betekenis van deze christelijke feesten? Een herbronning dringt zich op. De grote kerkvader Augustinus dient daarbij in dit boek als gids.

Studia Christiana; 3) ISBN: 978 94 6371 432 7. – 146 blz. € 24 te bestellen bij www.gompel-svcacina.eu

Overpeinzingen bij de uitvaart van paus Benedictus

Het was een strak georganiseerde plechtigheid, de uitvaart van emeritus-paus Benedictus. Zoals gebruikelijk bij pauselijke begrafenissen, zaten de kardinalen -allen gehuld in uniforme liturgische kleding- op de eerste rang.

Liturgische kleding werd pas gebruikelijk vanaf de vijfde-zesde eeuw. Nadat de barbaren Rome hadden ingenomen, raakten de Romeinse toga en tunica in onbruik. Als reactie op de invloed van de overweldigers handhaafde de clerus als dragers van de laat-antieke beschaving, de oude cultuur en daarbij ook de oude kleding. Aanvankelijk als burgerkleding, later wellicht uitsluitend als liturgische kleding.[1]
In de late middeleeuwen en barok werd de liturgische kleding ook in decoratieve zin belangrijk. Het sloot aan bij de versieringen en overdaad van vormen van de gotische kathedralen en de steeds luisterrijker wordende eredienst. De liturgische kleding en rituele gebruiken verstarden daarna. Aan de uiterlijkheid werd nog lang grote waarde toegekend. Paus Pius XII (paus van 1939 tot 1958) bezweek bijna letterlijk onder het gewicht van alles wat hij allemaal aan en op moest.[2] Paulus VI (paus van 1963 tot 1978) was de opperherder die een begin maakte met de vereenvoudiging. Zijn tiara, de met goud en edelmetaal versierde pauselijke driekroon die al aanmerkelijk eenvoudiger was dan die van zijn voorgangers, gaf hij weg ten bate van de Derde Wereld. Met Vaticanum II zette de versobering zich langzaam voort. Paus Benedictus hechtte echter blijkbaar nog wel aan overdaad in liturgische gewaden. Hij droeg dikwijls duur uitziende -en in mijn ogen- protserige kazuifels en koorkappen. Paus Franciscus ging en gaat in zijn kleding de weg van de eenvoud. Hij schafte bijvoorbeeld ook de pauselijke roodleren muilen af. Deze trend trof zelfs postuum zijn voorganger, die met gewone zwart leren schoenen in de St. Pieter lag opgebaard.

Pius XII in vol ornaat

Heeft liturgische kleding als zodanig nog betekenis? Ik meen van wel. In veel kerken zijn de liturgische kleding en de liturgische gebruiksvoorwerpen inmiddels van maximale eenvoud. Bij ons op

[1] Informatie ontleend aan *Liturgisch Woordenboek* (Roermond, 1965-1968) p 2142-2146)
[2] Informatie ontleend aan *Pracht en Praal van de Paus* (Amsterdam, 2003) p 71-74

Glorieux is dat ook het geval. Over de albe draagt de voorganger een eenvoudig wit opperkleed met daaroverheen een stola met de liturgische kleur die past bij de viering van de dag. Het is een uitdrukking van de traditie en het verleent de voorganger een zekere mate van autoriteit. Hoewel hij of zij midden tussen de mensen staat, wordt de drager er door onderscheiden. Tenslotte is er nog een praktische reden. Door het dragen van de liturgische kleding over de persoonlijke kleding leidt het niet af. Niemand kan denken wat heeft Joost een lelijke stropdas om of wat heeft Marleen een mooie jurk aan. Dat brengt me bij nog een aanbeveling. Zou de lector die toch mede-voorganger is, ook niet liturgische kleding kunnen dragen? Zoals vroeger de acolieten, bijvoorbeeld. Ik ben er een voorstander van. De liturgische werkgroep zou er eens over na kunnen denken.

Nog even terugkerend naar de kardinalen bij de uitvaart. Het maakte op mij toch de indruk van een klassenkerk. Door hun uniformiteit en hun plaats op de eerste rangen, wordt bevestigd dat er nog steeds sprake is van een klerikale Kerk. Om te pogen dit beeld af te zwakken, mogen leken, waaronder soms zelfs vrouwen, af en toe ook eens een tekst voorlezen of wat zingen.
Er valt nog veel te doen in Rome voordat doordringt dat de Kerk toch eigenlijk een verzameling van doodgewone mensen is.

Wat denkt u als lezer over het bovenstaande? Ben u het er mee eens, of juist niet? Laat eens van u horen!

Frans Savelkouls

Augustinus spreekt tot ons

Bij de goede werken van de veertigdagentijd is er geen enkele uitvlucht mogelijk. Waar een wil is, is een weg. Iedereen kan wel zeggen: 'Ik kan niet vasten, want dan krijg ik buikpijn.' Ook kan iedereen wel zeggen: 'Ik wil best iets aan een arme geven, maar waar moet ik het vandaan halen? Ik heb zelf niets.' Of: 'Ik heb zo weinig dat ik het niet durf weg te geven. Ik kan het gewoon niet missen.' Mensen verzinnen meestal flauwe uitvluchten omdat hun geen goede te binnen willen schieten.
Maar wie kan er zeggen: 'Ik heb geen vergiffenis geschonken aan iemand die erom vroeg, omdat mijn gezondheid het niet toelaat, of omdat ik geen hand had om naar hem uit te steken?' Om te kunnen vergeven is geen enkele lichamelijke inspanning nodig. Uw lichaam hoeft uw geest niet te hulp te komen. Waar een wil is, is een weg. Doe het maar, schenk gerust vergeving. U zult er niets van voelen in uw lichaam en u zult er niets te minder om hebben in uw huis.
Wij proberen deze heilige veertigdagentijd ingetogen door te brengen. Het is een tijd om te komen tot onderlinge eensgezindheid. En u moet verder wèl zien, broeders en zusters, wat voor kwaad er schuil gaat als u een broeder of zuster die berouw toont, geen vergiffenis wilt schenken. Als het er zo voorstaat, broeders en zusters, denk er dan eens over na of iemand nog een christen mag worden genoemd die zelfs in deze dagen niet bereid is om een eind te maken aan zijn vijandigheid.

(Preek 208; Zie: *Als licht in het hart*, 70-71. Vertaling Wim Sleddens z.g.)

Witte Donderdag: zeven kerken bezoeken in Amsterdam

Tot ongeveer halverwege de jaren vijftig van de vorige eeuw werden de plechtigheden op Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Paaszaterdag 's morgens gevierd. Dat is veranderd. 's Avonds is toch een betere tijd om de gedachtenis aan deze dagen te vieren. Begin jaren vijftig werd aan het slot van de viering op Witte Donderdag de kelk met de gewijde hosties in een plechtige processie naar een rustaltaar gebracht. Het sacrament werd bewaard voor de viering op Goede Vrijdag. Er was dan geen eucharistieviering, maar alleen een communieviering.

In die tijd was het in Amsterdam de gewoonte om op Witte Donderdag in zeven kerken dat rustaltaar te bezoeken als gedachtenis aan het instellen van de Eucharistie. Zo ging ik samen met broers, zus, eventueel vriendjes en vriendinnen na het ontbijt thuis op pad. Ik denk dat onze moeders het wel fijn vonden als wij een tijdje van de vloer waren. Amsterdam had aardig wat katholieke kerken. Wij hadden zo onze voorkeur waar we naar toe wilden. In sommige kerken kwam je in het gewone doen niet en nu had je de gelegenheid om die eens te zien.
In mijn herinnering was het feestelijk gebeuren. Het was al lente dus niet meer zo koud, meestal scheen er een lekker zonnetje. De altaren waren mooi versierd en dat gaf mij het gevoel dat het bijna Pasen was en de toen wel sombere vastentijd bijna voorbij was. Met elkaar maakten wij er een mooie en gezellige tocht door Amsterdam van.

We begonnen bij onze parochiekerk *De Onze Lieve Vrouw Rozenkranskerk* in de Obrechtstraat. Via het Vondelpark liepen we naar de *Heilig Hartkerk*, die in de volksmond de Vondelkerk heette. Deze kerk stond op een eilandje in de Vondelstraat. Terug naar het Vondelpark en vandaar uit naar het Leidseplein, door de Leidsestraat naar *De Krijtberg* op Het Singel. Deze kerk is gebouwd in 1881. Naast de kerk is de pastorie en op deze plaats heeft vroeger een schuilkerk gestaan met de naam *De Krijtberg*. De jezuïeten hebben deze kerk laten bouwen en vernoemd naar één van hun bekende heiligen: Franciscus Xaverius.

Sint Jozef in 'De Pagegaai'
(foto Stadsarchief Amsterdam)

We liepen terug naar de Leidsestraat en vervolgden onze weg via het Koningsplein naar het Spui. Daar liepen we door het poortje het Begijnhof op. Een plek van rust en stilte in een drukke, rusteloze omgeving. Ook de kapel, die altijd open is, was een ware rustplaats. In een vorig stukje heb ik verteld dat op deze plek de *Stille Omgang* begint en eindigt. Juist hier, waar het Wonder van Amsterdam wordt herdacht, was een bijzonder mooi rustaltaar. Na de rust op het Begijnhof gingen we weer de drukte van de stad in.

Via de uitgang aan de Kalverstraat liepen we naar *De Papegaai*, officieel de H. Jozefkerk. In de tuin van huis dat hier vroeger stond, was vroeger de schuilkerk *De Papegaai* gevestigd. In de smalle gevel aan de Kalverstraat staat aan de ene kant Sint Jozef en aan de

andere kant een Papegaai. Gerard Reve schreef dat *De Papegaai* volgens de Kerk een bij uitstek katholieke vogel is omdat dit het enige dier is dat 'Ave' kon zeggen. Als de deuren openstaan zie je een paar mooie mozaïken. Op één hiervan staan Jezus en Maria Magdalena. De maker, Antoon Molkenboer, heeft juist gekozen voor Maria Magdalena. Zij stelt hier de mondaine vrouw voor, die winkelt in de Kalverstraat. Deze kerk noemden wij ook wel *Het Kwartier voor God* omdat er iedere week tussen de middag een gebedsdienst was van een kwartier. Bij de ingang staat het nog steeds *'Een kwartier voor God*'. Nu is deze kerk overdag tussen 10.00u.en 16.00u. altijd open om even binnen te wippen voor een rustig moment, om een kaarsje op te steken of even te bidden.

Hierna maakten we een flinke wandeling naar onze volgende kerk. We liepen terug door de Kalverstraat, langs de Munt, Reguliersbreestraat, Amstelstraat, Waterlooplein naar *De Mozes- en Aäronkerk*. Voor ons was dit een bijzondere kerk met zijn zuilen en timpaan aan de voorgevel. Daarom ook wilden we juist deze kerk bezoeken. De officiële naam is *Antonius van Paduakerk*. Hij is gebouwd tussen 1837 en 1841. Op de plek waar hij gebouwd is stonden vroeger twee pakhuizen genaamd Mozes en Aäron. Dit was dus de derde kerk vernoemd naar een schuilkerk, die we op onze tocht aandeden. In de gevel staan de afbeeldingen van Mozes en Aäron. Het is een zogenaamde Waterstaatskerk. Hij is gebouwd onder toezicht van ingenieurs van Rijkswaterstaat met geld van de overheid. Op 28 september 2014 is hij officieel toevertrouwd aan de gemeenschap van Saint Egidio. In het Mozeshuis naast de kerk is nu het secretariaat van deze gemeenschap.

Onze tocht ging verder door de Joden Breestraat, Sint Antonius Breestraat over de Geldersekade naar ons laatste rustaltaar in de *Sint Nicolaaskerk* tegenover het Centraal station. Per 8 december 2012 is aan deze kerk de eretitel *Basiliek van de Heilige Nicolaas* toegekend. Met zijn twee statige torens aan de voorgevel en zijn koepel heeft hij voor mij ook wel het uiterlijk van een basiliek. Deze kerk is ook vernoemd naar de schuilkerk *Ons Lieve Heer op Solder* die officieel Sint Nicolaaskerk heette. Deze schuilkerk is nu een museum, De Nicolaaskerk is gebouwd tussen 1885 en 1887.

Sint Nicolaaskerk aan de Prins Hendrikkade
(foto Stadsarchief Amsterdam)

Na deze hele tocht was het maar een klein eindje naar het Centraal Station waar we de tram naar huis konden nemen. Moe maar voldaan konden we lekker zitten, want dit was het beginpunt van een rit die al gauw een half uurtje duurde.

Wies Kleene

Bijzondere augustijnen op Nederlandse bodem
Marcellinus Mes,
rusteloos actief in twee werelddelen

Afkomst en jeugd
Hoewel Nicolaas (doopnaam Nicolaas, roepnaam Klaas, kloosternaam Marcellinus) Mes in Duitsland werd geboren, was hij van West-Friese afkomst. Zijn ouders, Philippus Mes en Maartje Hoogeboom, woonden nagenoeg hun hele leven in de streek tussen Alkmaar en Hoorn. Vader Philippus verdiende zijn brood als boerenknecht, koster en arbeider. Philippus en Maartje kregen negen kinderen waarvan er twee als zuigeling overleden.
Klaas groeide op in de tijd waarin het Nederlands katholicisme zijn grootste bloeitijd beleefde. Het grote aantal roepingen was hier een afspiegeling van. De geboortestreek van Klaas Mes werd door Kees Fens ooit omschreven *als eens de meest roomse streek van Holland en een onuitputtelijk priesterreservaat.*[3] Veel van deze geroepenen werden missionaris. Tegen deze achtergrond was het niet vreemd dat Klaas als jonge jongen dezelfde ambitie had.

Priesteropleiding

De weg naar de missie verliep in de eerste helft van de twintigste eeuw bij uitstek via de missiecongregaties. In september 1924 stond de dertienjarige Klaas Mes daarom in Uden voor de deur van het kleinseminarie St. Willibrord van de *Missionarissen van het Goddelijk Woord* (SVD) om aan zijn studie te beginnen.
Tijdens zijn opleiding kreeg Klaas te kampen met ernstige maagproblemen. Het werd toen duidelijk dat hij door zijn gezondheidsproblemen lichamelijk niet geschikt was om in de tropen te gaan werken. Voortzetting van zijn studie in Uden was daarom niet zinvol meer en tot zijn grote teleurstelling moest hij zijn opleiding tot priester elders afmaken. Welke motieven hem hebben doen kiezen voor de orde van de augustijnen is niet duidelijk. Het actieve karakter van deze orde zal hem zeker hebben aangetrokken. Omdat de weg naar de missie afgesloten leek, zal de zielzorg hem als toekomst voor ogen hebben gestaan.

In 1933 werd Klaas Mes in Mariënhage ingekleed bij de augustijnen en nam hij de kloosternaam Marcellinus aan. Zes jaar later werd hij samen met elf andere augustijnen in 's-Hertogenbosch tot priester gewijd.

Oorlogsjaren
Kort na het begin van de oorlog werd Marcellinus benoemd tot kapelaan van de in een arbeiderswijk gelegen Thomas van Villanovaparochie te Nijmegen. De economische crisis van de jaren dertig had hier hard toegeslagen. Veel parochianen leefden onder het toenmalige schrale bestaansminimum en waren niet of nauwelijks in staat om te voorzien in hun dagelijkse behoeften. De gezinnen waren doorgaans omvangrijk

[3] *De Volkskrant* d.d. 3 augustus 2006

waardoor de armoede zich extra deed gevoelen.[4] Tegen deze maatschappelijke achtergrond toog pater Mes aan het werk. Hij trok zich de bittere armoede van zijn parochianen zeer aan en probeerde op creatieve wijze mensen te helpen in hun strijd om het dagelijkse bestaan. De daarbij toegepaste methode was dat hij bedelde en schooide bij iedereen van wie hij vermoedde dat hij of zij iets bezat dat bij een ander beter op zijn plaats was. De op deze wijze verzamelde goederen sloeg hij op in zijn kamer in de pastorie. Er was voldoende ruimte want meubilair en een kachel waren er niet meer te vinden. Die waren al weggegeven omdat hij, naar eigen zeggen, toch nooit op zijn kamer was.[5] Zijn kamer was een magazijn van mantels en jassen, klompen en schoenen, truitjes en hemdjes, levensmiddelen en beddengoed. Deze verzameling van van alles en nog wat deelde hij uit aan hen die aan dergelijke zaken gebrek leden. Aan tafel in de pastorie betoogde hij eens dat hij absoluut zes dekens nodig had, om ze dan vervolgens dezelfde dag nog ergens los te peuteren en ze dan 's avonds al weggegeven te hebben. Parochianen konden hem tot hun verbazing over de Willemsweg zien fietsen met een volgepakte bagagedrager als ware hij een medewerker van een expeditiebedrijf.[6]
In zijn verzamel- en distributiewerk ging Klaas Mes niet altijd even zachtzinnig te werk. Het was niet bepaald de weg van de overtuiging die hij volgde om mensen te bewegen zaken af te staan. Geholpen door zijn habijt, door de autoriteit van zijn ambt en zeker door zijn jovialiteit naar iedereen en zijn talent om de namen en de gezichten van mensen na één ontmoeting te kunnen blijven onthouden, -een talent waar hij later in Bolivia ook veel bewondering voor zou oogsten[7]- zorgde hij voor herverdeling van distributiebonnen voor voedsel, kleding en kolen: Jij hebt er niet zoveel nodig, geef er 'n paar mee voor die en die[8] was daarbij geen vraag maar een opdracht. Zeker zal er van zijn inspanningen misbruik zijn gemaakt. Hij was zich ervan bewust maar nam dat ruimhartig op: Als ik er één echt geholpen heb op de tien die profiteren, ben ik tevreden was zijn opvatting. Hij was altijd op weg om voor zijn *gore toeters* en *sloebers* zoals hij zijn cliënten noemde, enige materiële verlichting te brengen in hun armoedig bestaan.
Niet alleen bonnen en goederen waren zijn terrein, ook met baar geld was hij in de weer. *Per week ƒ 800 armengeld was geen zeldzaamheid. Prompt in 'n week was zo'n kapitaal vanuit de zakken van zijn habijt ook weer uitgegeven. Over herkomst en besteding kunnen we slechts gissen, pater Hennes geeft er geen details over.*[9]

Onderduik in Spierdijk

Klaas Mes raakte betrokken bij de hulpverlening aan Joodse onderduikers. In het najaar van 1944 was hij daarom niet langer veilig in Nijmegen en moest hij onderduiken.[10] Omdat er in de laatste oorlogswinter geen treinen meer reden, vluchtte hij per fiets naar zijn ouderlijk huis in Spierdijk waar hij dodelijk vermoeid en gespannen aankwam.[11]

---

[4] Angeline van der Donk, *Willemskwartier, Levensverhaal van een Nijmeegse wijk* (Nijmegen 1988) p 44 e.v.
[5] *Ter Overbrugging,* parochieblad parochie St. Thomas van Villanova, 1976, exacte datum niet bekend.
[6] Fabianus Hennes OSA, *In memoriam pater Marcellinus Mes* in *Analecta Augustiniana Provinciae Neerlandicae,* 1948, nr. 1
[7] Gesprek auteur met pater Jacob Postma OSA op 12 oktober 2012 in Mariënhage
[8] *Ter Overbrugging,* parochieblad parochie St. Thomas van Villanova, 1976, exacte datum niet bekend.
[9] Fabianus Hennes OSA, *In memoriam pater Marcellinus Mes* in *Analecta Augustiniana Provinciae Neerlandicae,* 1948, nr. 1
[10] Notulenboek van het bestuur Mannencongregatie St. Thomas van Villanova, notulen vergadering 4 juni 1945 (Regionaal Archief Nijmegen 13.1 285-33)
[11] Beschrijving door Flip Admiraal, neef van Klaas Mes d.d.7 februari 2013, in het bezit van de auteur

Volgens Flip Admiraal, zoon van een zus van Klaas, raakte de augustijn tijdens zijn verblijf in West-Friesland betrokken bij de illegaliteit. Hij trad op als een soort aalmoezenier voor geestelijke ondersteuning voor verzetsgroepen en hij zou een bemiddelende rol hebben gespeeld bij de Duitse autoriteiten waardoor hij de dreigende executie van een kapper uit Hoogwoud kon voorkomen. Ook zou hij betrokken zijn geraakt bij wapendroppings.[12] In de hongerwinter organiseerde Klaas een soort voedselbank. Hij kon slecht verdragen dat grote gezinnen in Spierdijk en omgeving nauwelijks te eten hadden, terwijl welvarende boeren nog beschikten over aanzienlijke voorraden etenswaren. Met zijn onafscheidelijke Gazelle distribueerde de augustijn aardappelen en andere primaire levensbehoeften in de regio. Opnieuw Flip Admiraal: *Zelfs tijdens de lijdensmeditatie die hij in de vastentijd van 1945 in de parochiekerk van St. Gregorius in Spierdijk hield, kon hij het niet laten om de onder de preekstoel zittende vermogende eigenaren van kapitale boerderijen voor te houden dat het hun plicht was de hongerigen te spijzigen en hij kondigde daarbij aan de komende week even langs te komen. Met een dwingende theatrale blik keek hij daarbij de aangesprokenen recht in de ogen. Zij konden niet anders dan bevestigend knikken om te tonen dat zij het hadden begrepen. In de week daarop zag je meerdere malen op de weg een fiets volgeladen met agrarische producten, en als je goed keek in het midden het zwetende hoofd van pater Mes.* De kruisheer Jan Koopman, in 1929 in Spierdijk geboren, herinnerde zich in 2013 dat Marcellinus Mes *een gifkikker was die buitengewoon geagiteerd kon zijn tijdens zijn preken. Hij fulmineerde dan met name tegen de zwarthandelaren. Hij kon niet tegen onrechtvaardigheid, gemeenheid en rotheid,* zoals Jan Koopman het noemde.[13]

Toch naar de missie

Na de bevrijding keerde Klaas Mes terug naar zijn parochie in Nijmegen. Velen waren uitgelopen om Marcellinus Mes bij zijn terugkomst te verwelkomen.
Ondanks alle turbulente gebeurtenissen tijdens de oorlog, was de vurige wens van Klaas Mes om missionaris te worden, niet gedoofd. Vrij snel na zijn terugkeer vroeg hij aan zijn ordebestuur of hij zich nog eens mocht laten keuren. De toestemming werd hem verleend in de overtuiging dat de kans op een positieve uitslag minimaal was. Tot ieders verbazing werd hij goedgekeurd en volgens provinciaal Sebastianus van Nuenen is hij dit bericht als een *dolblije jongen* aan zijn overheid gaan vertellen.[14] Van Nuenen, sterk in het schrijven van bloemrijke taal, noteerde over het afscheid in Nijmegen: *Zijn afscheid in Nijmegen was een hulde van heel de mensengemeenschap aldaar en heel wat volwassenen hebben geschreid, omdat hij, die hun zo dierbaar was, ontnomen werd. Had hij niet klaar gestaan voor iedereen en altijd. Hadden zijn grage handen niet uitgedeeld tot in de diepste ellende van de oorlog.*[15] Op 2 april 1946 begon de reis naar Bolivia

Bolivia

Op 22 mei 1946 arriveerde Klaas Mes samen met drie medebroeders in Buenos-Aires. Vanuit de Argentijnse hoofdstad reisden ze per trein in vier dagen naar La Paz en van

[12] Ibidem
[13] Gesprek van de auteur met pater Jan Koopman OSC op 27 juni 2013 in het kruisherenconvent te Uden
[14] Brief van provinciaal Sebastianus van Nuenen aan al zijn medebroeders d.d. 19 januari 1948 (Archief Mariënhage, dossier Marcellinus Mes).
[15] Brief van provinciaal Sebastianus van Nuenen aan al zijn medebroeders d.d. 19 januari 1948 (Archief Mariënhage, dossier Marcellinus Mes).

daaruit werd de tocht voortgezet met een vrachtauto. Een avontuurlijke rit, zoals de kersverse missionaris naar Nijmegen schreef. *Bovenop een vrachtauto, tussen Indianen en allerlei rommel, soms stijgend tot 4.500 meter en daarna weer dalend, langs levensgevaarlijke afgronden rijdend*, werd na een reis van acht uur het uiteindelijke doel Chulumani bereikt. Klaas was *in m'n land van beloften,* zoals hij het zelf uitdrukte.[16]

Klaas Mes tussen zijn Indianen

Fysiek waren de omstandigheden zwaar. Het tropische en vochtige klimaat trok een grote wissel op de gezondheid van de Nederlandse missionarissen. Samen met twee medebroeders bestreek Klaas Mes een gebied ter grootte van de provincie Utrecht waar in totaal ongeveer honderd kerkjes en kapelletjes bediend moesten worden. Trekken van plaats naar plaats deden de paters lopend of op de rug van een muilezel. Klaas Mes bivakkeerde regelmatig voor meerdere dagen tussen de bergbewoners en, ondanks zijn zwakke maag, at hij hun gekruide maaltijden met hen mee. Vooral het reizen en trekken in het hooggebergte met nauwelijks enige infrastructuur, was lichamelijk zeer veeleisend. Net als in Nijmegen ontzag Klaas Mes zichzelf hier niet. Volgens de overlevering ging hij een keer op weg voor een tocht van Chulumani naar Chirca, een wandeling van twee uur. *Klaas, zet je hoed op*, riepen zijn collega's hem na. Het nogal eigenwijze en onverstandige antwoord van Klaas hierop was: *Jezus heeft veel geleden, waarom zou ik dan niet twee uur in de zon kunnen lopen.*[17]
Zijn vrijgevigheid naar mensen was met het wisselen van werelddeel niet anders geworden. In het notulenboek van het huiskapittel van Chulumani is naar zeggen van pater Jacob Postma, een verhaal opgetekend over het verzoek dat Klaas Mes aan zijn prior deed om zijn jas te mogen weg geven aan iemand die er meer om verlegen zat dan hij zelf. Het verzoek werd gehonoreerd.[18]

Overlijden en nagedachtenis

In het najaar van 1947 kreeg Marcellinus veel last van hoofdpijn. Omdat de klachten aanhielden, liet hij zich in begin december in het ziekenhuis van La Paz onderzoeken waarbij de diagnose meningitis werd gesteld. De klachten verergerden in snel tempo, zodanig zelfs dat hij op 14 december het bewustzijn verloor. Twee dagen later kwam hij weer bij kennis. Omdat het zich ernstig liet aanzien, werd hem op dezelfde dag het sacrament der stervenden toegediend. Gedurende een week was hij volkomen blind maar op 23 december kon hij weer wat onderscheiden. Er ontstond wat hoop en de

[16] Brief van Marcellinus Mes aan de *Dochers van Onze Lieve Vrouw* te Nijmegen d.d. 12 mei 1947.
[17] Gesprek auteur met pater Jacob Postma OSA op 12 oktober 2012 in Mariënhage
[18] Ibidem

provinciaal werd per brief geïnformeerd, dat Klaas Mes na herstel naar Nederland gerepatrieerd zou worden.[19]
Op 13 januari 1948, rond het middaguur, bracht een verzorger de zieke wat soep. Toen hij korte tijd later terugkeerde met de volgende gang, was pater Marcellinus Mes overleden.[20] Hij werd slechts 37 jaar oud en was nog geen negen jaar priester.

†

TER ZALIGER GEDACHTENIS AAN

p.fr. MARCELLINUS NICOLAAS MES O.E.S.A.

Geboren 29 Mei 1911 te Warbergen (Duitsland).

Ingekleed in „Mariënhage" te Eindhoven 10 Sept. 1933 en aldaar zijn tijdelijke geloften afgelegd op 11 Sept. 1934. Plechtig geprofest in het klooster van O.L. Vrouw voor Goeden Raad te Culemborg 12 Sept. 1937.

Priester gewijd 3 Juni 1939 in 's-Hertogenbosch. Van 3 Augustus 1940 tot 3 October 1945 kapelaan in de parochie van de H. Thomas van Villanova te Nijmegen.

Op 2 Maart 1946 vertrokken naar de Missie in Bolivia, waar hij voorzien werd van de H.H. Sacramenten der Stervenden op 16 Dec. 1947 en op 13 Jan. 1948 overleed.

HEER ONZE GOD.

Wij hebben pater Marcellinus van U gekregen, met al de gaven die hij bezat van eenvoud en vroomheid, van zonnige blijmoedigheid en van zich helemaal gevende liefde.

Hij was een moedige missionaris, dag en nacht zwoegend om wille van de nood der zielen.

Wij hebben pater Marcellinus aan U teruggegeven, nog zo jong, reeds zo groot.

Gij hebt gegeven, Gij hebt genomen, Uw naam zij gezegend. Dat hij moge rusten in vrede en ons en onze Missie een voorspreker moge zijn.

De bevolking van het Boliviaanse missiegebied was zeer aangeslagen. Ondanks het feit dat Klaas Mes maar kort in Sud Yungas had gewerkt en hij de Spaanse taal nog maar nauwelijks machtig was, werd zijn dood zeer betreurd.[21] Ook onder de parochianen van de St. Thomas van Villanovaparochie in Nijmegen heerste verdriet. Ondanks het feit dat Marcellinus Mes ruim twee jaar daarvoor van zijn Nijmeegse parochie afscheid had genomen, werd er aan de Graafseweg op vrijdag 23 januari[22] een requiemmis voor hem opgedragen.

Klaas Mes werd op het kerkhof van Chulumani begraven. Omdat het kerkhof nadien in verval raakte, vond in 1953 restauratie plaats. De stoffelijke resten van Marcellinus Mes zijn daarna, samen met de resten van medebroeders, herbegraven in de augustijnse parochiekerk in La Paz.[23]

Frans Savelkouls[24]

Kerstcollecte

Geacht bestuur van de geloofsgemeenschap Augustinus Eindhoven,

Namens alle vrijwilligers van het Steunpunt Materiële Hulpvragen Eindhoven wil ik u van harte danken voor de donatie die wij in december 2022 van u mochten ontvangen.
Door omstandigheden op diverse terreinen waren wij er helaas nog niet aan toegekomen u onze grote dank over te brengen. Hiervoor onze excuses.
Zoals u ongetwijfeld ook weet raken steeds meer mensen in financiële nood en wij hopen velen van hen te kunnen helpen, mede dankzij uw gulle gift.
Met vriendelijke groet,
Gemma van Zeventer, Voorzitter SMH www.smh-eindhoven.nl info@smh-eindhoven.nl ;

---

[19] Brief van provinciaal Sebastianus van Nuenen aan al zijn medebroeders d.d. 19 januari 1948 (Archief Mariënhage, dossier Marcellinus Mes).
[20] Gesprek auteur met pater Jacob Postma OSA op 12 oktober 2012 in Mariënhage
[21] Gesprek met pater Nico Beumer OSA d.d. 22 januari 2010 in Mariënhage
[22] *De Gelderlander* d.d. 19 januari 1948
[23] Gesprek auteur met pater Jacob Postma OSA op 12 oktober 2012 in Mariënhage
[24] Bovenstaande biografische schets is een samenvatting van het door mij in 2013 geschreven boekje "Mensenvriend in twee Werelden. Het korte maar intense leven van Marcellinus Mes, augustijn".

In Memoriam Lo Thomassen

Op 4 maart overleed Lo Thomassen, lid van onze geloofsgemeenschap.
Op 10 maart werd hij vanuit kapel van het Catharinakerkhof uitgeleide gedaan.
Moge hij rusten in vrede.

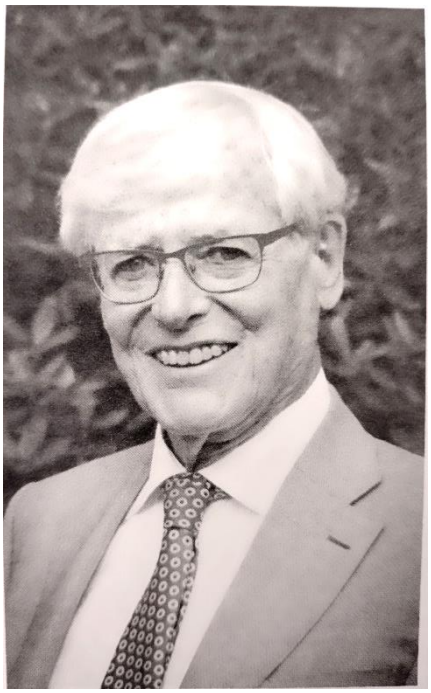

Stilletjes heb ik je hand los moeten laten,
maar vergeten doe ik je nooit

Ter herinnering aan

Laurent Thomassen

☆ 19 juni 1934 † 4 maart 2023

Bedankt voor uw liefdevolle steun
Bedankt voor alle mooie woorden
Bedankt voor uw aanwezigheid

Namens de familie

ik wil alleen zijn met de zee
ik wil alleen zijn met het strand
ik wil mijn ziel wat laten varen
niet mijn lijf en mijn verstand

'k wil gewoon een beetje dromen
rond de dingen die ik voel
en de zee – ik weet het zeker –
dat ze weet wat ik bedoel

'k wil alleen zijn met de golven
'k wil alleen zijn met de lucht
ik wil luist'ren naar mijn adem
ik wil luisteren naar mijn zucht

ik wil luist'ren naar mijn zwijgen
daarna zal ik verder gaan
en de zee – ik weet het zeker –
zal mijn zwijgen wel verstaan

Verhuisberichten

Binnenkort verhuizen Louis Mulder en Dolf van der Linden vanuit het klooster op het Gagelboschplein naar appartementen in het Glorieuxpark.

Het nieuwe adres van Louis wordt:
Glorieuxlaan 38, appartement 14
5613 LN Eindhoven
Telefoon: 040-2140133

Het nieuwe adres van Dolf wordt:
Glorieuxlaan 38, appartement 02
5613 LN Eindhoven
Telefoon: 040-2140114

LEKENPRAAT LVI

Wie schrijft die blijft. Dit spreekwoord heeft meerdere betekenissen gekend in de loop der eeuwen en één daarvan is dat wat geschreven staat langer beklijft dan het gesproken woord.
Of dit altijd zo zal blijven, is een beetje op losse schroeven komen te staan nu we na de nieuwe lichting beeldenstormers en straatnaamwijzigers ook met mensen te maken krijgen die teksten in boeken willen veranderen als die hen niet aanstaan. Het klinkt mij absurd in de oren, maar er zijn uitgeverijen die zogeheten *sensitivity readers* (kinder)boeken van vroeger laten herlezen om elk woordje dat een tere kinderziel zou kunnen schaden doodleuk te laten vervangen door iets bravers of onschuldigers. Ik onthoud mij, met moeite, dat geef ik toe, van verder commentaar.
Dat het geschrevene een mens langer bijblijft dan mondelinge communicatie, klopt natuurlijk wel. Misschien minder leuk voor onze acht prima voorgangers met hun vaak voortreffelijke overwegingen, maar van preken van vroeger herinner ik me er slechts heel weinig. Drie om precies te zijn, alle omdat ze net iets speciaals hadden.

De oudste is een preek uit mijn tienertijd, waarin de slogan populair was “het is geen man die niet roken kan” en de opvatting heerste dat seksualiteit taboe was , “ongezond en bovendien een doodzonde”. Dat de preek me bij is gebleven komt omdat ik die dag voor het eerst iets over dat taboe in een kerk hoorde. Vanaf de kansel werd door de pastoor beweerd dat “tegenwoordig iedereen maar zwelgt in seks”. Een opmerkelijke uitspraak, onvolledig ook omdat inmiddels toch duidelijk is dat roken ongezonder is. De kerk is helaas vaker “over tijd” in haar opvattingen op dit gebied. Nog steeds is condoomgebruik volgens het Vaticaan verboden terwijl overbevolking het allergrootste probleem is op onze aarde.

De tweede preek die ik mij herinner is heel wat positiever ten aanzien van wat de kerk in die tijd – en gelukkig nu nog steeds op veel plaatsen- deed. Die had te maken met zorg voor armen en hulpbehoevenden in de Derde Wereld. Mijn tante zuster die haar hele leven werkzaam was op Borneo tussen de Dajaks, voormalige koppensnellers, deed dat onder primitieve omstandigheden. Ze gaf meisjes les op een soort huishoudschool om hen alles over hygiëne, koken, naaien enzovoorts bij te brengen -bitter noodzakelijk in die contreien- en mocht slechts eens in de tien jaar een keer naar huis. Tijdens haar korte verblijf hier kreeg zij toestemming een zogeheten schooipreek te mogen houden in de St. Joriskerk. Een taak waar de frêle en bescheiden tante zich -ik ben niet objectief ik weet het– uitstekend van kweet, zodat ze een mooi bedrag naar het binnenland van Indonesië mee mocht nemen voor de aan haar toevertrouwde kinderen.

Maar het is de derde preek waar ik het vandaag over wil hebben. Niet dat ik daar in de loop der jaren ooit aan teruggedacht had, maar tijdens het interview met onze nieuwe secretaris Helmy, dat u elders in dit nummer aantreft, kwam hij ineens weer bij mij naar boven. Vanwege het thema. Voor zover ik me de details nog enigszins herinner was het

een pas nieuwe, jonge kapelaan die er mee kwam aanzetten. Het gebeurde in de week van het gebed voor de eenheid van de christenen. Hij had in een, ik meen Japanse, encyclopedie een ironische opmerking gelezen over het christendom in dit land. “De rooms-katholieke kerk beweert de enige ware kerk te zijn, maar waarom zijn er dan -tig verschillende christelijke geloofsgemeenschappen? Waar is die eenheid, wie is dan wel die ware? “ Dat -tig heb ik hier geschreven omdat ik niet meer weet welk getal hij precies noemde. Maar dat het hoog geweest moet zijn kunnen we zien aan het huidige cijfer, ruim een halve eeuw later.

Tante-zuster Bep
(zuster Gerardia)

Ook wij zijn inmiddels min of meer een eigen weg gegaan, met enige afstand van de traditionele moederkerk. Wij menen oprecht daar goed aan te hebben gedaan en dicht bij de weg die Christus ons voorhield te gaan. Bedenken we echter dat ook die andere kerken hetzelfde idee hebben en dat het dus al helemaal geen pas geeft om zelfgenoegzaam een houding aan te nemen dan wel het idee te laten ontspruiten dat er snerend gesproken zou kunnen worden over die “andersdenkenden”. Als wij nu in retrospect het zot vinden dat wij als kind niet mochten spelen met de kinderen van protestante huize of de jongetjes van de neutrale Nutschool, recht tegenover die van ons in dezelfde straat, de Ploegstraat/Akkerstraat in dit geval, dan past nu niet dat wij in onze gemeenschap niet zouden kunnen samenwerken met bijvoorbeeld wat traditionelere stadgenoten omdat zij en wij het een aantal jaren terug niet eens konden worden over een manier om samen verder te gaan. Het is menselijk om soms te denken dat je eigen gelijk net iets meer gelijk is dan dat van de ander. Het is christelijker om die stelling om te draaien, dunkt me.
Elke nieuwe dag kan nieuw inzicht brengen. Dat geldt zeker voor die dag waarop het jaarlijkse hoogtepunt van ons geloof gevierd wordt. Ik wens u dan ook een Zalig Pasen.

Gert Dirksen

Mandala voor de komende Paastijd

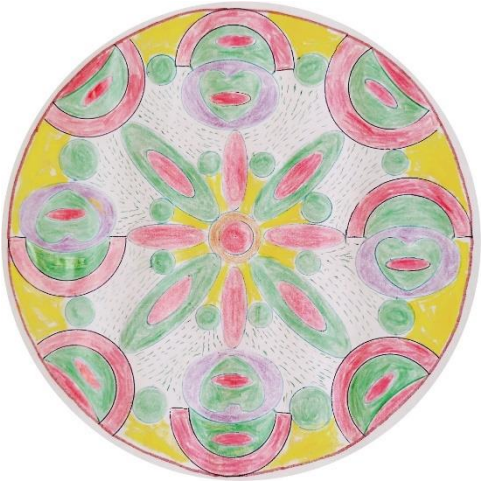

Het eerste woord dat Jezus zegt met Pasen is ‘Sjalom’ – Vrede –
met jezelf, met je medemens, met God, dat je zegt: “Uw Wil geschiede”.

Pastoor Jacobus Sanders
- medebewoner van het Glorieuxpark -